

Περνάμε αδιάφοροι δίπλα από λιπόσαρκους Αφρικανούς που πωλούν γυναικείες τσάντες-«μαϊμού», περιδέραια, λαθραία τσιγάρα και πειρατικά cd, και καμιά φορά το μάτι μας σταματά σε μερικά όμορφα ξύλινα αγαλματίδια: καμλοπαρδάλεις, ελέφαντες, γυναικείες φιγούρες... Κάπου στην τροπική ζώνη της Αφρικής και της Ασίας ξυλοκόποι κόβουν ορισμένα από τα τελευταία μεγάλα δέντρα τικ, εβένου, μαονιού... Ο νους μας δεν συνδυάζει αυτόματα τις δύο εικόνες, ωστόσο είναι και οι δύο μέρος της ίδιας ταινίας τρόμου: η Γη χωρίς τροπικά δάση.

Στην αίθουσα διδασκαλίας τα παιδιά χωρισμένα σε ομάδες συζητούν ένα θέμα που πρότεινε μία συμμαθήτριά τους. Είναι ένα θέμα σχετικό με την οικονομική ζημιά που προκαλούν οι μετανάστες στο λιανεμπόριο, πουλώντας λαθραία και παράνομα είδη στους δρόμους. Κάποιο παιδί ισχυρίζεται πως «όλοι οι ξένοι πρέπει να φύγουν από τη χώρα μας» ή να μην πωλούν παράνομα είδη «μαϊμού». Ο πατέρας του έχει κατάσταση και φοβάται ότι σύντομα θα το κλείσει. «Αυτό είναι απάνθρωπο», αντιτείνει μία μαθήτριά. «Οι άνθρωποι αυτοί προσπαθούν να βγάλουν ένα κομμάτι ψωμί, για να μην πεθάνουν από την πείνα». «Και γιατί θα πρέπει να κόβουν τα δέντρα της Αφρικής ή της τροπικής Ασίας, για να πωλούν χειροτεχνήματα στην Ελλάδα;», αναρωτήθηκε ο τρίτος μαθητής.

Η συζήτηση είχε πάρει διαφορετική κατεύθυνση, καθώς η καταστροφή του τροπικού δάσους δεν συγκεντρώνει το ενδιαφέρον των παιδιών. «Καλύτερα να κοιτάζουμε τα δικά μας προβλήματα παρά να συζητάμε για δάση που βρίσκονται χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά», πρότεινε κάποιος. «Μήπως τα δικά μας προβλήματα έχουν σχέση με το πρόβλημα της καταστροφής των τροπικών δασών;», ρώτησε ο καθηγητής τους.

Σε έναν από τους μεγαλύτερους νομούς της Ελλάδας, από τα 161 προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιήθηκαν στα Δημοτικά και τα νηπιαγωγεία κατά τη σχολική χρονιά 2009-2010, μόνο τα 12, δηλαδή ποσοστό 7,5%, έχει σχέση με το δάσος. Αντίστοιχα ποσοστά πιθανότατα παρουσιάζουν όλοι οι νομοί της χώρας. Γνωρίζουμε επίσης ότι σε κάθε σχολείο, όπου υλοποιούνται προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, μόνο ένα μικρό ποσοστό των μαθητών συμμετέχει σε αυτά. Το συμπέρασμα είναι ότι υπάρχει μι-

Αειφόρο σχολείο, το σχολείο των παιδιών...

Του Δημητρίου Καλαϊτζίδη*

κρή πιθανότητα για τα παιδιά σχολικής ηλικίας να γνωρίσουν και να κατανοήσουν το θετικό ρόλο του δάσους στη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και στη διατήρηση ενός ανεκτού βιοτικού επιπέδου ζωής για τους σημερινούς και μελλοντικούς κατοίκους του πλανήτη μας. Πώς μπορούν, λοιπόν, τα παιδιά του σχολείου να αποκτήσουν όχι μόνο γνώσεις, αλλά και κατάλληλη συμπεριφορά, ώστε να προστατεύουν τα δάση και γενικότερα το περιβάλλον;

Μία αξιόπιστη απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι το αειφόρο σχολείο. Είναι το σχολείο όπου τα παιδιά μαζί με τις γνώσεις αποκτούν και εμπειρίες. Βιώνουν μέσα από την εμπειρία εκείνα που διδάσκονται και ασκούνται στην εκδήλωση της κατάλληλης συμπεριφοράς. Θα μπορούσε αυτό να γίνει μέσα από τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης; Ισως, όμως, αυτά είναι πολύ λίγα και πολύ απομονωμένα μέσα στο σώμα του σχολείου. Πέραν τούτων, μεγάλο μέρος των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι περισσότερο θεωρητική κατάρτιση, βιβλιογραφική έρευνα, μια σειρά από παιχνίδια και συζητήσεις για μια μικρή ομάδα παιδιών σε κάθε σχολείο. Ολο αυτό το σύστημα θα πρέπει να δώσει τη θέση του στην εποχή του αειφόρου σχολείου. Το αειφόρο σχολείο είναι εκείνο που υλοποιεί ότι διδάσκει. Είναι το σχολείο που αναπτύσσει την κριτική σκέψη, την ικανότητα

να θέτουμε ερωτήσεις και να ψάχνουμε για τις απαντήσεις. Είναι εκείνο όπου τα παιδιά μαζί με τους δασκάλους και τους γονείς τους δρουν και δεν θεωρητικοποιούν, εμπνέονται στην εμπειρία, υλοποιούν συγκεκριμένα σχέδια στην πράξη και όχι απλώς πάνω στο χαρτί.

Τα παιδιά στο αειφόρο σχολείο θα μάθουν για τα δάση, για την προσφορά τους στον άνθρωπο και τον πολιτισμό, για την αυθύπαρκτη αξία τους, για το χώρο και την κατοικία που προσφέρουν σε εκατομμύρια είδη φυτών, ζώων, εντόμων. Θα παίξουν τυφλόμυγα στο δάσος, θα αγκαλιάσουν τα δέντρα, θα υπολογίσουν τη διάμετρό τους, την ηλικία τους, θα μάθουν να ξεχωρίζουν ορισμένα κοινά είδη δασικών δέντρων. Δεν θα μείνουν, όμως, εκεί. Δεν θα επιστρέψουν κουρασμένα και ευχαριστημένα στο σπίτι τους, για να συνεχίσουν την επόμενη ημέρα τη ζωή τους «ως συνήθως». Τα παιδιά του αειφόρου σχολείου θα συζητήσουν, θα επινοήσουν, θα προτείνουν, θα σχεδιάσουν, θα οργανώσουν και θα υλοποιήσουν συγκεκριμένες δράσεις, ώστε να μειώσουν τη δυσμενή επίπτωση των καθημερινών τους δραστηριοτήτων στο περιβάλλον.

Τα παιδιά ασφαλώς πρέπει να μάθουν να εκτιμούν και να απολαμβάνουν το ωραίο, τους ωραίους πίνακες, τα ωραία γλυπτά και ακόμη περισσότερο τη λαϊκή τέχνη. Ωστόσο, όταν τα ξύλινα γλυπτά προέρχο-

*Ο κ. Δημήτριος Καλαϊτζίδης είναι δρ. Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, πρόεδρος του Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού.

Το «βραβείο αειφόρου σχολείου» είναι ένας διαγωνισμός μεταξύ σχολείων με στόχο το συνολικό «πρασίνισμα» του σχολείου. Αποτελεί πρωτοβουλία του συμβουλίου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού. Κύρια επιδίωξη είναι η ενσωμάτωση της ιδέας της αειφορίας σε κάθε πλευρά της ζωής του σχολείου, δηλαδή στη διοίκηση, στη μαθησιακή διαδικασία, στη διαχείριση των κτιρίων, στις μετακινήσεις, στις σχέσεις του σχολείου με τη σχολική κοινότητα, στον τρόπο που καταναλώνεται η ενέργεια κτλ. Χορηγοί του «βραβείου αειφόρου σχολείου» είναι η Wind και το ίδρυμα Μποδοσάκη. Για περισσότερες πληροφορίες και για δηλώσεις συμμετοχής των σχολείων, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: www.aeiforosxoleio.gr.

νται από τροπικά δάση που υποχωρούν άτακτα μπροστά στο αλυσσοπρίονο, όταν για τα πολυτελή έπιπλα που γεμίζουν τα σαλόνια μας αποφιλώνονται τεράστιες εκτάσεις τροπικών δασών, τότε ψάχνουμε για άλλες εκφράσεις της τέχνης και για άλλα υλικά. Όταν σε κάθε σχολείο με τη μορφή των φωτοτυπιών καταστρέφονται κάθε χρόνο ολόκληρα δάση, θα πρέπει να βρούμε τρόπους να σταματήσουμε την καταστροφή. Να πούμε όχι στη σπάταλη χρήση φωτοτυπιών. Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, οι ιστοσελίδες, οι φορητοί υπολογιστές, οι μικρές φορητές μνήμες κάνουν την ανάγκη των φωτοτυπιών όλο και μικρότερη. Μειώνοντας τις φωτοτυπίες, μειώνουμε τον αριθμό των δέντρων που κόβονται, για να γίνουν χαρτί.

Τα παιδιά θα πρέπει να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τα τεχνητά δάση και θα πρέπει να θυμούνται πάντα να ψάχνουν τις ετικέτες στα έπιπλα που αγοράζουν. Μπορούν να ζητούν πληροφορίες για την προέλευση του ξύλου. Προέρχεται από πρωτογενή δάση ή από τεχνητά;

Στο σχολείο τους φτάνουν συχνά πληροφορίες για προγράμματα δενδροφύτευσης ή για ομάδες ανθρώπων που εθελοντικά αναλαμβάνουν να επιτηρούν μία περιοχή για την εκδήλωση πυρκαγιάς. Σε αρκετά σχολεία συνεργάστηκαν οι γονείς με τα παιδιά τους και πέρασαν αρκετές ώρες στα δασικά παρατηρητήρια. Μέσα στη σκοπιά έμαθαν μαζί να διαβάζουν το χάρτη, να προσανατολίζονται, να χρησιμοποιούν τα κιάλια, το γουόκι-τόκι. Έμαθαν ότι είναι ωραίο να βρίσκονται μαζί για ένα ευγενικό σκοπό, αφήνοντας για λίγο στην άκρη τις κλασικές ερωτήσεις «τελείωσες τα μαθήματά σου;»,

«τι ώρα έχεις φροντιστήριο;», ή «τι πήρες στο διαγώνισμα;».

Σε ένα δημοτικό σχολείο που βρισκόταν πολύ κοντά σε αλσούλλιο, τα παιδιά ζήτησαν τη βοήθεια των δασκάλων, των γονέων και του δημάρχου, για να περιποιηθούν και να βελτιώσουν αυτό το δασάκι. Εστειλαν επιστολές με τα απαραίτητα ορθογραφικά και συντακτικά λάθη, ωστόσο αυθεντικές.

Σε λίγο τα πράγματα άρχισαν να αλλάζουν. Τα γέρικα και ταλαιπωρημένα από την έλλειψη νερού δέντρα, οι θάμνοι με τα σκουπίδια ανάμεσα στα κλαδιά τους, το ταλαιπωρημένο γρασίδι, οι σπασμένες και αναποδογυρισμένες πλάκες στα μονοπάτια, σιγά-σιγά άλλαξαν, καθώς τα παιδιά μαζί με τους μεγάλους άρχισαν τις επεμβάσεις τους. Ο δήμος έστειλε ένα συνεργείο, για να βοηθήσει τα παιδιά να μαζέψουν τα σκουπίδια, το γειτονικό φυτώριο δώρισε μερικά μικρά δέντρα, ο δήμος αγόρασε περισσότερα, οι γονείς έφεραν σκαλιστήρια,

ο γεωπόνος επισκέυασε το χαλασμένο υπόγειο δίκτυο αυτόματου ποτίσματος... Μέσα σε λίγους μήνες το δασάκι ήταν αγνώριστο: ήταν ένα ωραίο, μικρό και υγιές δάσος.

Τα παιδιά ένιωσαν υπερήφανα και προχώρησαν ακόμη περισσότερο. Υιοθέτησαν το δασάκι, του έδωσαν ένα δικό τους όνομα, κρέμασαν πινακίδες με τα ονόματα των δέντρων και συμφώνησαν να το επισκέπτονται μία φορά την εβδομάδα σε μικρές ομάδες, για να το φροντίζουν. Να μην ξαναγίνει ποτέ όπως ήταν πριν, να μην ξαναρθεί στο προηγούμενο χάλι. Μάλιστα «θυσιάσαν» και δύο από τους σχολικούς περιπάτους και τους αξιοποίησαν μέσα στο δασάκι τους, για να το ευχαριστηθούν, να το περιποιηθούν, να ακούσουν τα πουλάκια που κελαιοδούσαν στα κλαδιά των δέντρων.

Τώρα πια τίποτε δεν σταματούσε τα παιδιά! Αποφάσισαν να συμμετάσχουν στη δενδροφύτευση που προγραμματίσει η Δασική Υπηρεσία και κάλεσαν ένα δασολόγο να τους διδάξει και να τους δείξει πώς φυτεύεται σωστά ένα δέντρο. Ζήτησαν από την διευθύντρια και τους δασκάλους τους να πάνε μία ημερήσια εκδρομή στον κοντινό Εθνικό Δρυμό, για να μάθουν περισσότερα για το δάσος, να γνωρίσουν περισσότερα δέντρα, να ακούσουν διαφορετικά κελαιοδίσματα. Ετσι, έμαθαν πολλά «δασικά» τραγούδια και συνέβαλαν να μειωθεί, όσο μπόρεσαν τέλος πάντων, το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Όλα αυτά θα ήταν ένα παραμύθι επιστημονικής φαντασίας ή σκέτης φαντασίας, αν δεν ήταν όλα αληθινά. Το αειφόρο σχολείο αυτό θέλει να κάνει: να μάθει στα παιδιά να τραγουδούν μαζί με τα πουλιά. ■